

Ђорђе Стошић

историчар

Завод за заштиту споменика културе Ниш

djordje.stosic@zzsknis.rs

МА Никола Миловановић

историчар

Завод за заштиту споменика културе Ниш

nikola.milovanovic@zzsknis.rs

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА АЛЕКСИНЦА НА ПРИМЕРУ УЛИЦЕ 13. ОКТОБАР

Апстракт: Рад се бави анализом градитељског наслеђа Улице 13. октобара у Алексинцу, заснованом на резултатима валоризације и теренских истраживања које је 2022. године спровео Завод за заштиту споменика културе Ниш. Током истраживања евидентиран је значајан број стамбених објеката, за које се претпоставља да поседују споменичка својства и који, у складу са *Законом о културном наслеђу*, уживају статус претходне заштите. Посебна пажња посвећена је кући Тихомира Петровића (бр. 1), кући Живојина Стефановића (бр. 4), кући Тоше Поповића (бр. 5), кући Милуна Тривунца (бр. 7), кући генерала Михаила Рашића (бр. 14) и кући Косте Стојановића (бр. 39). Циљ рада је да укаже на вредности градитељског наслеђа Алексинца и на потребу за наставком проучавања и заштитом. Очувањем основног, наслеђеног просторног обрасца Улице 13. октобар, односно старе матрице историјске улице, чува се и њен архитектонско-амбијентални и културни пејзаж: нишки венци, континуитет линије кровова, правилан ритам отвора и мирна фасадна композиција. Ови елементи улици дају препознатљив карактер и спречавају да амбијент постане случајан збир појединачних неконтролисаних интервенција. Зато се у раду не сагледавају само појединачни објекти, већ и целовит, читљив образац улице и начина становања. Стога је очување старе матрице културе становања уједно и очување историјског памћења, урбаног реда и духа места, као основе за пажљиву обнову и развој који не брише, већ потврђује локални карактер.

Кључне речи: Алексинац, културно наслеђе, Улица 13. октобар, градитељско наслеђе.

Увод

Култура становања представља начин на који се живот организује у простору: како се сусрећемо са другима, како прихватамо заједничка правила и где чувамо „свој мали свет“. У том смислу, Норберг-Шулц становање разлаже на колективно, јавно и приватно, указујући да се ова три нивоа материјализују кроз насеље и улицу, јавне институције и кућу као приватно уточиште.¹ У таквом оквиру, кућа и улица постају културни документ – начин живота који је уграђен у простор да би свакодневница функционисала: распоред просторија, праг и улаз, однос према дворишту и улици. „Ситнице“, попут места за рад, складиштење, окупљање или одмор, такође непосредно одражавају вредности, навике и друштвене односе једне заједнице.²

Улица 13. октобар у Алексинцу – основни просторни образац уличног фронта
(цртеж генерисан вештачком интелигенцијом)

-
- 1 C. Norberg-Schulz, *The Concept of Dwelling: On the Way to Figurative Architecture*, Milan – New York, 1985.
 - 2 Захваљујемо Александру Никезићу који нам је срдечно помагао током теренског истраживања 2022. године.

Улица делује као тиха варошка саобраћајница, са благим успоном и профилом који природно успорава кретање и задржава поглед на низу ниских кућа.³ Истовремено је и урбана и складна: куће држе регулациону линију, низ остаје кохерентан и читљив, а амбијент углавном не нарушавају велики габарити. Ритам фасада и кровова, одмерено обликовање детаља, као и прозрочне ограде са баштама у позадини, одржавају утисак континуитета и стамене целовитости, који је од суштинског значаја за амбијенталну целину улице. Све то заједно формира карактер мирне варошке улице која је сачувала обележја историјске целине из првих деценија 20. века.

У градском ткиву Алексинца Улица 13. октобар има посебан значај јер представља живи континуитет урбаног развоја вароши. Према доступним подацима, спада међу најстарије улице у граду, формирана је у периоду након ослобођења од османске власти. Иако њен првобитни назив није поуздано утврђен, у периоду између два светска рата носила је назив Улица генерала Рашића, по генералу Михаилу Рашићу, који је у њој живео. Поред изражених градитељских вредности, улица поседује и изузетну историјску и културну вредност будући да је била место живота и деловања више истакнутих личности, међу којима се издвајају генерал Михаило Рашић, политичар и математичар Коста Стојановић и психолог Борисав Стефановић.

1. Кућа Тихомира Петровића – Улица 13. октобар бр. 1

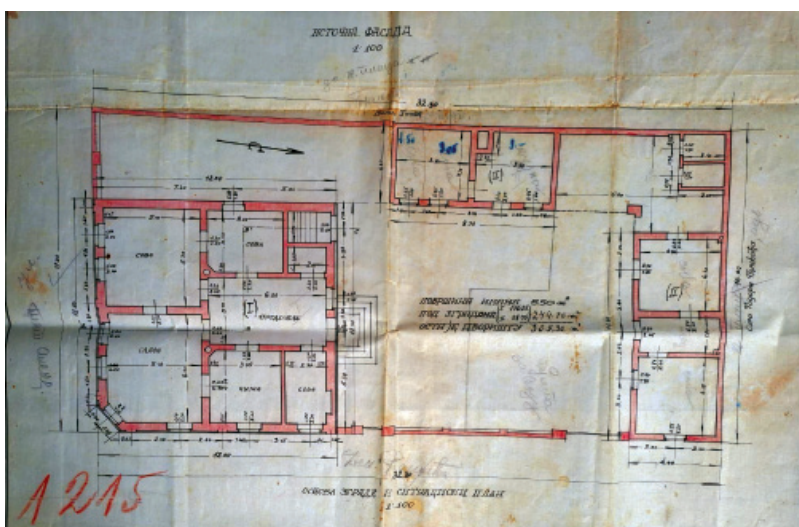
Објекат представља приземну угаону варошку кућу на почетку улице, формирану на регулационој линији, са израженим неокласицистичким мотивима. Једноставна, компактна маса наглашена је јасно артикулисаним фасадним зонама: соклом, главним зидним платном и завршним кровним венцем са декоративним фризом. Уличне фасаде организоване су ритмичним понављањем прозорских отвора, при чему су отвори наглашени профилисаним оквирима и натпрозорницима у виду троугластих тимпанона ослоњених на конзоле, што доприноси репрезентативности и мери композиције. Кућа је физички одвојена од улице оградом на бетонским стубовима са декоративним завршецима

3 Куће су организоване у континуирани улични низ, односно артикулисан улични фронт, са благим варијацијама у положају и обликовању, што доприноси читљивости и амбијенталној вредности улице.

Кућа у Улици 13. октобар бр. 1
(фотографија: генерисана вештачком интелигенцијом)

и жичаном испуном, са пешачком капијом у оси прилаза. Дворишни улаз указује на економско-корисничку функцију ове стране куће и њену свакодневну комуникацију са двориштем.

Пројекат куће у Улици 13. октобар бр. 1
(уступио власник Александар Павковић)

Садашњи власник куће је Александар Павковић, машински инжењер у пензији. Дуги низ година радио је у Рударско-топионичарском басену Бор на месту техничког руководиоца. Његов отац Петар Павковић купио је објекат током педесетих година 20. века од породице Петровић, односно од наследника Тике Петровића. Петар Павковић је по занимању био сарач и имао је радњу у Улици Књаза Милоша,⁴ главној у граду. У расположивој документацији постоји и пројекат на ком је као власник куће уписана госпођа Милка В. Петровић. Међутим, на самом пројекту није наведена година израде, а потпис одговорног инжењера је нечитак, због чега тренутно није могуће поуздано утврдити време настанка документа нити прецизно идентификовати аутора.

2. Кућа Живојина Стефановића – Улица 13. октобар бр. 4

Кућа у Улици 13. октобар бр. 4
(фотографија: Н. Миловановић)

Кућа је приземни, улични објекат постављен директно на регулационој линији, без предњег дворишта, што је типично за варошке

4 Усмено казивање Александра Павковића, власника објекта у Улици 13. октобар, бр. 1, јула 2022. године.

уличне низове, са фасадом као главним репрезентом. Улична фасада је мирна и правилно обликована. Високи правоугаони прозори са дрвеном столаријом груписани су у поља раздвојена плитким пиластрима, док је горња зона наглашена профилисаним венцем. Доња зона је решена као изражен сокл са мањим проветравајућим отворима. Двориште је организовано бочно у односу на кућу, са улазом одмах уз уличну фасаду: приступа се кроз капију и ниску ограду на бетонским стубовима, са металном испуном геометријског мотива. Овакво решење прави јасну границу између јавног уличног простора и приватне парцеле, али и омогућава непосредну свакодневну комуникацију са двориштем.

Кућа је некада била у власништву Живојина Стефановића, у Алексинцу познатог под надимком „Живче кафеџија”. Његова супруга је била цинцарског порекла, а у браку су имали четворо деце. Живојин Стефановић је био власник кафане „Балкан”, док је његов отац Петар пре њега обављао исту делатност. Ова позната кафана налазила се у Улици Књаза Милоша, на месту где је данас стамбена зграда са кућним бројевима 60, 62 и 64.⁵

За ову кућу везује се још једна значајна личност из историје града – Живојинов брат Борисав Стефановић (1891–1971), истакнути психолог. Борисав Стефановић похађао је и завршио гимназију у Алексинцу, потом је дипломирао на Филозофском факултету у Београду, на Одсеку за филозофију, под менторством Бране Петровића. Учествовао је у Првом светском рату као један од „1300 каплара”, а по завршетку рата дипломирао је 1919. године.⁶ Постдипломске студије психологије завршио је у Лондону, на Краљевском универзитету (*King's College London*), са радом на тему „Експерименталне студије о менталним процесима при суђењу” (1926).⁷ Био је професор и декан Филозофског факултета у Београду, а уједно и једини психолог који је постао члан Српске академије наука и уметности (САНУ). У међуратном периоду на београдском универзитету је држао течаје: Увод у експерименталну психологију и Мерење индивидуалних способности код деце и људи. Тридесетих година водио је

5 Усмено казивање Мирјане Михајловић, професорке српског језика у пензији, из Алексинца, јула 2022. године.

6 А. Никезић, *Борислав Стевановић (Алексинац, 30. јануар 1891 – Београд, 23. новембар 1971)*, Караџић 10 (2018), 106.

7 *Споменица посвећена преминулом академику Бориславу Стевановићу*, ур. Д. Недељковић, Београд, 1973, 16.

предмете: Педагошка психологија, Психологија детета, карактер и његово образовање, Савремене психолошке школе и њихов значај за педагогију и друге.⁸ Добитник је Седмојулске награде за животно дело (1964) и Ордена рада са црвеном заставом (1964). Објавио је више научних радова.⁹

3. Кућа Тоше Поповића – Улица 13. октобар бр. 5

Кућа у Улици 13. октобар бр. 5
(фотографија: Н. Миловановић)

Кућа формира јасну линију улице, док се приватни простор организује са стране и у унутрашњости парцеле, чиме се однос јавног и приватног простора јасно чита и доприноси амбијенталној вредности уличног потеза. Објекат има издужену уличну фасаду и кров блажег нагиба, покривен је црепом, са наглашеном стрехом. Фасада је малтери-

8 Исто, 14–15.

9 Квалитативна анализа појма интелигенције (1927), Квантитативна анализа појма интелигенције (1927), Развиће дејче интелигенције и Београдска ревизија Бине-Симонове скале (1934), Мерење интелигенције (1937), Социјално-културна средина и умна обдареност као фактори у одређивању доба умне зрелости (1940), Интелигенција и успех у раду деце истих родитеља (1940), Експериментисање у области васпитања (1958), Педагошка психологија и други.

сана и бојена у топлом тону, а композиционо је смирена и правилна: три прозорске осе раздвојене су плитком фасадном имитацијом пиластара, док су прозори обликовани једноставним профилисаним оквирима и наглашеним потпрозорним пољима са декоративним лучним мотивом.

Кућа датира из средине 19. века и првобитно је имала изглед традиционалне куће са доксом. Током двадесетих или тридесетих година 20. века објекат је добио данашњи изглед: извршена је реконструкција и доградња, чиме је повећан габарит и у значајној мери измењена архитектонска физиономија куће. У међуратном периоду као власница се помиње Олга Поповић, адвокат, кћерка адвоката Тоше Поповића. Према породичном сећању, у подруму куће налазила се њена позната адвокатска канцеларија.¹⁰

Садашњи власник куће је Мирјана Михајловић, професор српског језика у пензији. Њена породица се из Алексиначких Рудника доселила 1947. године, када је њен отац Радомир Стојиљковић купио кућу од поменутог адвоката. Радомир је, поред Мирјане, имао још кћерку Радмилу и сина Момчила. По занимању је био угоститељски радник у кантини Алексиначког рудника. Рат је провео у заробљеништву, а по завршетку рата нове власти су процениле да кућа располаже „вишком простора”, те је породици додељена и породица подстанара. Власницима су остале две собе, док је кухиња била заједничка. За кућу са доксом, која је на овом месту првобитно постојала, везује се и локално предање да је у њој живео лик из приповетке „Ивкова слава” – чувени придошлица који код Ивка долази на славу непозван. Према сећањима, улаз у стару кућу са доксом био је некада са уличне стране.¹¹

У кући се чува и стара слика на којој је приказана Пивара Ђорђа Вајферта у Београду. Слика је првобитно била изложена у кантини Алексиначког рудника, одакле ју је у дом Стојиљковића пренео Мирјанин отац. Посебно је занимљив рам слике: након убиства краља Александра Карађорђевића рам је обојен у црно, у знак жалости, и у таквом облику је остао до данас.¹²

10 Усмено казивање Мирјане Михајловић, професорке српског језика у пензији, власника куће у Улици 13. октобар бр. 5, јула 2022. године.

11 *Исто*.

12 Усмено казивање Миланчета Младеновића, власника куће у Ул. 13. октобар бр. 7, јула 2022. године; План куће Милана Тривунца из 1930. године (уступио Миланче Младеновић).

4. Кућа Милуна Тривунца – Улица 13. октобар бр. 7

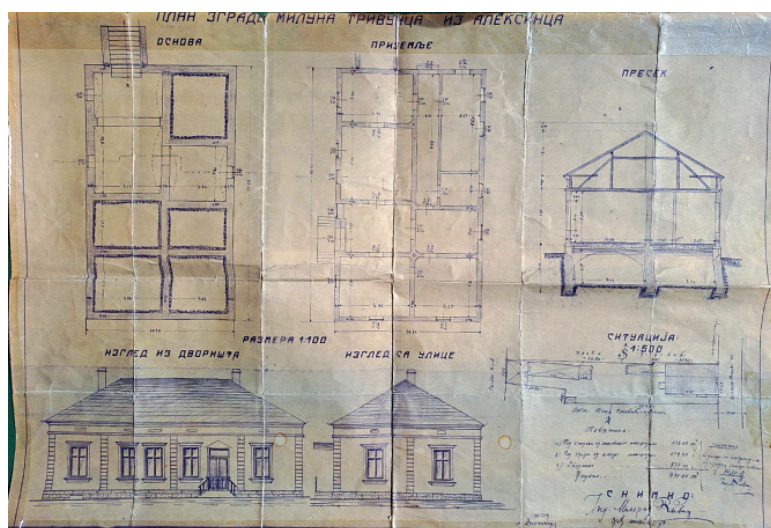
Кућа у Улици 13. октобар бр. 7
(фотографија: Н. Миловановић)

Приземна варошка кућа постављена је директно на регулационој линији, тако да улична фасада формира јасан и непрекинут фронт улице. Однос са улицом овде је изразито „урбани” – објекат је постављен непосредно уз тротоар, и својим волуменом и линијом фасаде јасно дефинише улични простор. Улаз у парцелу и кућу решен је са бочне стране, преко капије која уводи у дворишни пролаз/прилаз уз кућу. На тај начин се главна комуникација не одвија директно са улице, већ кроз контролисани прелаз из јавног простора у полуприватни дворишни амбијент.

Кућа Милуна Тривунца подигнута је 1930. године, према пројекту инжењера Милорада Р. Дивца. Милун Тривунац био је предузимач, а са супругом Јеленом имао је двоје деце: сина Блашка и кћерку Надицу. Блашко је радио у ЈАТ-у и одселио се из Алексинца, док је Надица остала да живи у кући до смрти и није се удавала. Кућу је Надица продала током деведесетих година 20. века садашњем власнику Миланчету Младеновићу. Данас се у објекту налази дечја играоница „Џунгла”.¹³

13 Усмено казивање Миланчета Младеновића, власника куће у Ул. 13. октобар бр. 7, јула 2022. године.

Фасада објекта је у лошем стању, а забележен је и невешт покушај санације: власник је настојао да очува пиластре употребом стиропора уместо изворног материјала, што је умањило аутентичност и ликовни квалитет фасадне пластике. Изворни облик куће и првобитна архитектонска концепција јасно су читљиви на оригиналном пројекту, који представља поуздану основу за правилно разумевање и евентуалну обнову декоративних елемената.

Пројекат куће Милутна Тривунца из 1930. године
(извор: Миланче Младеновић)

5. Кућа генерала Михаила Рашића – Улица 13. октобар бр. 14

Кућа је приземни објекат једноставне издужене масе, са фасадом малтерисаном и бојеном светлим тоном. Кров је вишеводан, са покривачем од ћерамиде, стреха је наглашена и уоквирена олуцима. Улична фасада има једноставан, смирен ритам са три прозорска отвора: прозори су правоугаони, са старијом дрвеном столаријом подељеном на више поља, без изражене декоративне пластике. Улаз је са стране, преко мале капије, и води на трем испод крова, где су улазна врата у увученом делу куће. Двориште је одвојено ниском оградом и капијом од улице. У позадини се налази други приземни објекат, повучен у унутрашњост парцеле,

*Кућа у Улици 13. октобар бр. 14
(фотографија: Н. Миловановић)*

што указује на формирање дворишног амбијента и јасну поделу између јавног простора улице и приватног простора парцеле.

Михаило Рашић је рођен 13. јула 1858. године, од оца Петра и мајке Катарине. Отац му је био чиновник у алексиначкој општини. Основну школу и два разреда гимназије завршио је у Алексинцу, а Реалну гимназију у Београду. Артиљеријску школу, претечу Војну академије, уписао је 1874. године као питомац XI класе, а завршио ју је 1880. године.¹⁴ По успеху је био осми у рангу, испред Степе Степановића и Живојина Мишића. Школовање су прекидали ратови за ослобођење и независност (1876–1878).¹⁵

Учествовао је у Првом и Другом српско-турском рату (1876–1878), након чега је добио чин потпоручника. По завршетку ратова вратио се у Академију како би окончао школовање. Недуто потом избио је и српско-бугарски рат (1885–1886), у ком је такође учествовао. Чин пуков-

14 М. Милићевић, Љ. Поповић, *Генерали војске Кнежевине и Краљевине Србије*, Београд, 2003, 207.

15 Аноним, *Јуче је умро генерал Михаило Рашић – Сахрана ће бити данас у 2 сата*, Политика. бр. 8.540, 18. фебруар, 1932, 6.

ника добио је 1901. године, али је због оптужби за малверзације приликом набавке нових топова за војску био превремено пензионисан.¹⁶

То није означило крај његове војничке каријере. Почетком 20. века, у време балканских ратова и Првог светског рата, поново је ангажован у служби.¹⁷ У Првом балканском рату постављен је за команданта Дунавске дивизије II позива, а у Кумановској бици је маневрисањем својим одредом допринео одлучној победи над турском војском. Због заслуга је враћен у службу, унапређен у чин генерала и одликован Орденом Карађорђевог звезда. У Првом светском рату учествовао је у Церској бици, а 1916. године постављен је на дужност шефа Српске војне мисије у Француској.¹⁸ Током 1918. године био је министар војске у две владе Николе Пашића, као и први министар војске и морнарице Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца.¹⁹

6. Кућа Косте Стојановића – Улица 13. октобар бр. 16

*Кућа у Улици 13. октобар бр. 16
(фотографија: Н. Миловановић)*

16 Исто.

17 М. Милићевић, Љ. Поповић, *нав. дело*, 210.

18 Исто.

19 Аноним, *Јуче је умро генерал Михаило Рашић*, 6.

У ликовном изразу ове куће препознаје се и романтичарски тон варошког градитељства, и то не кроз раскошну декорацију, већ посредством мотива, попут аркадног трема, наглашене атике и лучних завршетака отвора, који фасади дају питому, грађанску репрезентативност. У контексту културе становања, овај склоп – улични фронт, наглашени улаз са тремом као „тампон зона” као јасно дефинисан праг – показује формирану границу дома као интимног простора. Регулација и однос према улици прате типичан варошки модел: објекат је постављен тако да формира јасну линију улице и јавни фронт, док је испред улазног дела парцеле изведена ниска ограда са капијом, која уводи минималну дистанцу и контролу приступа.

Кућа је припадала Кости Стојановићу (1867–1921). Отац му се звао Тривун Трпковић, мајка Стевана, а презиме Стојановић добио је по деди Стојану (Тривуновом оцу). Стојановић је био научник широког профила, оставио је трага у областима физике, математике, економије и механике. Основну школу и гимназију завршио је у Алексинцу. Студије математике окончао је на Филозофском факултету Велике школе у Београду, као један од најистакнутијих студената своје генерације.²⁰ Након дипломирања, Коста Стојановић се запослио као професор у Нишкој гимназији, а од 1894. године био је професор у Другој београдској гимназији, након чега је отишао у Лајпциг на докторске студије.²¹

У Лајпцигу се није задржао дуго, разболео се и вратио у Србију, где је недуго потом изабран за народног посланика Нишког округа. Године 1906. постављен је за министра народне привреде Краљевине Србије, и на овој дужности остао је током Царинског рата (1906–1911), који је Аустроугарска повела против Србије. У том периоду дао је значајан допринос проналажењу нових трговинских праваца и алтернативних канала за извоз српске робе.²²

На његову иницијативу усвојен је *Закон о оснивању трговинских агентура*, чиме је повећано присуство Србије на страним тржиштима и отворене нове могућности за пласман домаће робе. Захваљујући одлучном деловању и чврстом државном ставу у том сукобу, Србија је успела да превазиђе блокаду, а Аустроугарска је на крају одустала од мера економског притиска.

20 В. Драгосављевић, *Коста Стојановић (1867–1921): између науке и политике*, Алексинац 190 година у слободи, од ослобођења 1833. до наших дана, зборник радова, ур. С. Божић, Алексинац 2025, 295.

21 *Исто*, 296.

22 *Исто*.

Током балканских ратова поново је обављао дужност министра народне привреде, али су се већ тада испојила неслагања са Николом Пашићем и Радикалном странком. За време Првог светског рата, у Ници је основао „Клуб народних посланика свих политичких странака”, залажући се за јасно формулисан југословенски став Владе, који је сматрао кључним правцем националне политике. Након рата објавио је мемоаре *Слом и васкрс Србије*, који представљају значајно сведочанство о политичким и друштвеним околностима епохе.²³

У Краљевству Срба, Хрвата и Словенаца био је министар пољопривреде у периоду 1919–1920. године. Паралелно са државничким радом, деловао је и у научној и културној сфери: сарађивао је са стручним и књижевним часописима, као што су *Српски књижевни гласник* и *Глас Српске академије наука*, а био је и професор Велике школе у Београду, касније Београдског универзитета. Преминуо је 1921. године од болести која је довела до запаљења бубрега.²⁴

7. Кућа Ленке Жарковић у Улици 13. октобар бр. 39

Кућа у Улици 13. октобар бр. 39
(фотографија: Н. Миловановић)

23 Исто.

24 Аноним, *Коста Стојановић – Министар финансија и народни посланик*, Политика бр. 4.563, 3. јануар 1921, 1; Аноним, *Погреб Косте Стојановића*, Политика бр. 4.565, 5. јануар 1921, 3.

Кућа је у међуратном периоду била власништво Жарковић Божи-
дара Ленке, рођене Лазаревић. Кућа је приземни, утаони објекат грађан-
ског типа, постављен непосредно уз улицу и у складу са регулационом
линијом, на истакнутој позицији у горњем делу улице. Због утаоног
положаја и места које „затвара” визуру правца, објекат делује као про-
сторни репер и једна од кућа која визуелно обележава овај сегмент улице.

Кућа оставља масиван, готово „монументалан” утисак за овакву
типологију. Фасадна обрада је сведена, али репрезентативна: угао је на-
глашен рустификацијом/квадерисањем, док профилисани кровни венац
заокружује композицију и додатно истиче хоризонтале. Прозорски от-
вори су високог правоугаоног формата, постављени у правилном ритму,
што доприноси уредном и читљивом ликовном изразу.

Закључак

Улични низ приземних кућа са двориштима, оградама и баштама
чува образац становања и свакодневног живота из периода модерни-
зације Алексинца (крај 19. и прве деценије 20. века). Његова вредност
није у „једној најлепшој кући”, већ у ритму целине: уједначеној висини
објеката, линији кровова, ширини улице, типологији дворишних ограда,
дрворедима и воћкама у баштама, као и у мирним, пастелним тоновима
фасада. Управо тај збир елемената гради препознатљив карактер улице,
који се, упркос појединачним прекидима изазваним агресивним ново-
градњама, високим спратницама и непримереним материјалима, није у
потпуности изгубио.

Улица 13. октобар представља „срце варошког Алексинца” – про-
стор у којем се најјасније огледају историја, мера и дух места. Представља
ретко очуван пример варошке културе становања и урбане матрице, у
којој се односи колективног, јавног и приватног препознају кроз орга-
низацију парцела, положај кућа и однос према улици и дворишту. Зато је
очување ове целине не само стручни интерес, већ и обавеза у процесима
планирања, пројектовања и свих интервенција у простору. Заштита није
усмерена само на појединачне објекте, већ на амбијент као целину и на
начин живота уграђен у њега, што је од суштинског значаја. Улица 13.
октобар је добар пример савремених тенденција у заштити културног
наслеђа, које се све више померају са изолованих споменика или поје-
динаћних кућа на очување градитељских целина, карактера простора и
нематеријалних слојева свакодневице који обликују идентитет места.

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE BUILDING HERITAGE OF ALEKSINAC: THE EXAMPLE OF 13 OKTOBAR STREET

Summary:

The street row of single-storey houses with courtyards, fences, and gardens preserves the pattern of housing and everyday life from the period of modernization of Aleksinac (the late 19th century and the first decade of the 20th century). Its value does not lie in any “one of the most beautiful houses”, but in the rhythm of the whole: the uniform height of the buildings, the roofline, the width of the street, the typology of courtyard fences, the rows of trees and fruit trees in the gardens, as well as the calm, pastel tones of the façades. It is precisely this set of elements that creates the recognizable character of the street which, despite individual disruptions caused by aggressive new construction, high-rise buildings, and inappropriate materials, has not been completely lost.

13 Oktobar Street represents the “heart of urban Aleksinac” – a space in which the history, scale, and spirit of the place are most clearly reflected. It is a rarely preserved example of urban housing culture and an urban matrix in which the relationships between the collective, public, and private are evident through the organization of plots, the positioning of houses, and their relationship to the street and the courtyard. Therefore, the preservation of this entity is not only a professional concern but also an obligation within planning, design, and all forms of spatial intervention. Protection should not be focused solely on individual buildings, but on the environment as a whole and on the way of life embedded within it, which is of essential importance. In this sense, 13 Oktobar Street is a strong example of contemporary tendencies in cultural heritage protection, which increasingly shift the focus from isolated monuments or individual houses toward the preservation of architectural ensembles, the character of space, and the intangible layers of everyday life that shape the identity of a place.